

Elevdialog utifrån Liv och hälsa ung

Författare: Tryggve Pederby tryggve.pederby@regionuppsala.se
Louise Aronsson louise.aronsson@regionuppsala.se

Innehåll

1.	Inledning:	2
2.	Liv och hälsa ung:	2
3.	Metod:	3
3.1.	Analys av resultat från Liv och hälsa ung	4
3.2.	Dialog med medarbetare som jobbar med relevanta frågor	4
3.3.	Dialog med elever	5
3.3.1.	Upplägget på workshops.....	5
3.3.2.	Förberedelser att tänka på:.....	6
3.3.3.	Samtalsledarnas förhållningssätt:.....	6
3.3.4.	Fortsatta utmaningar att ha i åtanke.....	7
3.4.	Presentera det kvalitativa resultatet	8
3.5.	Återkoppla aktiviteter och resultat för elever.	9

1. Inledning:

Region Uppsala har under tidsperioden 2023–2024, i samarbete med Heby kommun, Älvkarleby kommun och Uppsala kommun, genomfört workshops med skolelever i årskurs 8. Workshops har genomförts med syfte att fördjupa resultaten från enkätundersökningen Liv och hälsa ung. I denna rapport presenteras det arbete som har genomförts och de lärdomar som har framkommit. Målsättningen är att denna rapport ska vara ett stöd till att enskilda huvudmän på egen hand ska kunna genomföra workshops med elever för att fördjupa sig i resultaten från Liv och hälsa ung.

Syftet med utvecklingsarbetet av den länsgemensamma enkäten Liv och hälsa ung är att kombinera kvantitativa och kvalitativa data. Detta för att dels stärka ungdomars delaktighet, dels förbättra underlag till tjänstemän likväl politikernas uppföljning och framtagande av underlag och beslut som grundar sig i ungdomars egna perspektiv. Genom förbättrade underlag kan vi i större utsträckning säkerställa förbättringsåtgärder som gynnar ungdomars hälsa och välmående på kort och lång sikt.

2. Liv och hälsa ung:

Liv och hälsa ung är en gemensam enkätundersökning för Uppsala län. Den ger kunskap om unga i länet och är en arena för unga att få komma till tals i frågor som rör dem.

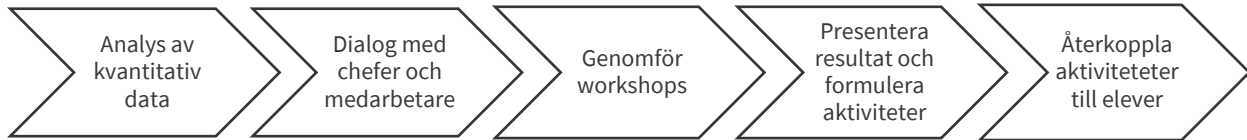
Länets elever i årskurs 7, 9 och årskurs 2 i gymnasiet får i Liv och hälsa ung besvara frågor om bland annat hälsa och trygghet, sin fritid, om inflytande och demokrati och hur de ser på framtiden - för dem själva och för världen i stort. Undersökningen genomförs vart tredje år i samverkan med länets kommuner och skolor.

Med resultatet från Liv och hälsa ung kan vi se hälsans och livsvillkorens fördelning och utveckling bland unga i vårt län. Genom att använda resultaten i Liv och hälsa ung tillsammans med annan kunskap och erfarenheter om unga kan vi lägga upp strategier och insatser för att göra samhället och hälsan bättre och mer jämlik.

Region Uppsala har tillsammans med länets kommuner under 2024 fattat beslut att genomföra Liv och hälsa ung vart tredje år i stället för vartannat år.

3. Metod:

Metoden bygger på fem steg:

1. Analys av kvantitativa data över tid. Identifiera positiva och negativa trender som är i behov av djupgående förståelse.
2. Genomföra dialog med chefer och medarbetare utifrån kvantitativa data med syfte att fördjupa resultat med verksamheter som möter barn och unga med syfte att fördjupa resultat med verksamheter som möter barn och unga.
3. Genomföra workshop med elever i årskurs åtta med syfte att skapa förståelse för det kvantitativa resultatet. Varje dialog innehåller en presentation av resultatet och medföljande frågor till eleverna.
4. Presentera kvalitativt resultat till chefer, medarbetare och politiker med syfte att gemensamt formulera konkreta aktiviteter som ska stärka ungdomars hälsa och välbefinnande.
5. Återkoppla aktiviteter och resultat för elever.

För att detta arbete ska vara givande för både elever och involverade tjänstepersoner krävs förankring i organisationen. Detta måste säkerställas innan insatsen påbörjas:

- Organisation måste vara redo att ta emot svaren. Om inte tjänstepersonsledning och politik är redo att ta emot elevernas åsikter och genomföra förändringar baserat på det som inkommer riskeras det att sänka ungdomarnas förtroende. Det är viktigt att denna förankring sker innan resterande sätts i gång.
- Om det ovan inte kan säkerställas kan metoden genomföras på en mindre organisatorisk nivå. Antingen sikta på att endast skapa förändringar på den specifika skolan eller en specifik del av kommunens eller regionens verksamhetsområden.
- Tidsplanen ska vara klar när första aktiviteten startar. Vid första skolbesök är det av fördel att ni informerar när ni förväntas genomföra ett återbesök.

3.1. Analys av resultat från Liv och hälsa ung.

I den första fasen krävs att områden som ska undersökas djupare smalnas av för att kunna presentera det i nästa steg.

- Fokusera främst på hur de statistiska trenderna över tid har förändrats än enskilda förändringar vid enstaka undersökningar. Vad gäller mindre kommuner med en mindre bas kan resultaten fluktuera från år till år utan att förändringarna är statistisk säkerställda. Tillförlitliga data finns främst i trender över tid.
- Se gärna över data från olika ämnesområden för att skapa en bredd av analysen.
- Prioritera i första hand data som har en reell påverkan på folkhälsan, oavsett negativt eller positivt utfall, i form av risk- och skyddsfaktorer. Därmed undvik att enbart ta ett urval av vad som kan upplevas som intressant data.

3.2. Dialog med medarbetare som jobbar med relevanta frågor

I detta steg så börjar de kvantitativa resultaten formas om till kvalitativa analysen genom dialog med de som jobbar med barn och ungas frågor.

- Genomför en kort presentation av resultatet som anses vara relevant i första steget.
- Genomför en diskussion som är tydligt kopplat till resultaten och vad det är som kräver en gedigen fördjupning. Detta innebär en närmare undersökning av det som medarbetarna redan känner till och vilka delar som kräver en djupgående förståelse. Som samtalsledare är det viktigt att avgränsa diskussionerna så att det blir relevant utifrån aktuellt uppdrag. Vägled till konkreta frågeställningar som kan lyftas med elevgrupperna. Exempelvis: “Hur relaterar denna diskussion till resultatet?” “Vet vi med säkerhet att detta stämmer utifrån målgruppen?” “Vad är det vi inte känner till som bakomliggande orsaker hos ungdomarna?”
- Målet i denna dialog är att ta upp de kunskapsluckor som framkommer när de ser resultaten. Dessa kunskapsluckor ska fyllas med elevernas aktuella perspektiv med syfte att motverka negativa trender.
- Avsätt majoritet av tid för diskussion.

Under denna dialog krävs det inte att det skapas färdiga frågeformuleringar. Detta kan slutföras efteråt. Dialogen syftar till att få fram de områden som ni behöver få djupare kvalitativ kunskap om.

3.3. Dialog med elever

De praktiska förutsättningarna av workshopen bygger på tidigare nämnd testperiod. Om den som ska genomföra workshopen har en plan för en annan utformning utifrån annan erfarenhet går det bra att använda denna.

- 90 minuter avsatt tid. Oftast används inte hela tiden, dock bra att ha tid för att undvika stress.
- Rekommenderat antal minimum deltagare 20 stycken. Att vara en större grupp möjliggör en upplevelse av anonymitet för eleverna och kan öka deltagandet.
- Nödvändigt material; stora papper, pennor och post-it för grupparbete.
- Möjlighet att presentera resultaten via en projektor eller likvärdigt.
- En person som har möjlighet att dokumentera elevernas konversationer under workshopen.
- Rekommenderat att vara två samtalsledare.

3.3.1. Upplägget på workshops

1. Inled med en introduktion om vilka ni är och syftet till varför ni är där. Det är viktigt att redan här tydliggöra vilka som kommer ta del av resultaten, är det politiker eller endast skolledningen. Det är viktigt att tydliggöra att det inte är betygsgrundade, att de är anonyma samt att eleverna är med på det sätt de är själva känner sig bekväma med.
2. Håll sedan en kortare presentation som visar på de statistiska resultaten från undersökningen. Ha inte med för många grafer och fokusera mer på vad de har svarat vid senaste undersökningen än att kolla på förändringar över tid.
3. Dela sedan in eleverna i diskussionsgrupper. Om ni har lärare eller andra anställda på skolan på plats kan ni be dem om råd för uppdelning av grupper. Grupperna behöver inte blandas upp, de kan känna sig tryggare om de får vara i samma grupp som sina vänner. OBS be aldrig eleverna dela upp sig i grupper på egen hand, det kan riskera att någon eller några känner sig uteslutna.
4. Vid första diskussionspasset ber samtalsledarna grupperna diskutera resultaten övergripande. Samtalsledarna frågar om eleverna kände igen sig i resultaten eller om det var något som stack ut. De får anteckna på post-it lappar och sedan sätta dem på ett stort papper där de gör en mindmap. Samtalsledarna går runt till respektive bord och stöttar med öppna frågor. Vid slutet av passet får borden summera vad de hade diskuterat. Antigen berättar en elev själv kort och samtalsledarna ställer följdfrågor alternativt läser samtalsledarna upp delar från elevernas anteckningar. Sedan samlas elevernas anteckningar in, som därefter sammanställs skriftligt.
5. Fikapaus. Detta beror givetvis på budget om man har resurser för det. Fika är väldigt uppskattat bland eleverna. Det gör att de känner att detta tillfälle är speciellt.
6. Andra diskussionspasset så får eleverna välja en av de tre frågeställningarna som har tagits fram under tidigare process av tjänstemän. För oss varierade mellan olika workshops och det vanligaste var att grupperna fick själva välja vilken av frågorna de vill diskutera. Allt ofta blev det variation mellan gruppernas val och de blev mer engagerade gällande sin fråga. De får anteckna på post-it lappar och sedan sätta dem på ett stort papper där de gör en mindmap.

Vid slutet av passet får bordet summera vad de hade diskuterat. Sedan samlas deras anteckningar in. OBS. Anteckna gärna under deras presentation. Likt förra diskussionen bistår samtalsledarna med stöd om någon eller flera grupper upplever det svårt. Samtalsledarna bistår också med följdfrågor exempelvis "Vad är bättre skolmat?" "Varför är det viktigt med gratis busskort?"

7. Avslutning. Vid avslutningen är det viktigt att berätta för eleverna hur processen kommer se ut framåt och när ni kommer tillbaka för att återkoppla. Upprepa gärna det ni presenterade i början.
8. Efter workshopen genomförs en anonym enkät som eleverna kan svara på papper eller mobilen. Så att eleverna kan skicka med tankar de kanske inte ville dela i gruppen. Allt ofta värdefulla reflektioner.

3.3.2. Förberedelser att tänka på:

- Ställ inte för breda och luddiga frågor till eleverna. Frågorna ska vara tydliga och avgränsade, sedan kan följdfrågor ställas under workshopen.
- Det gör inget att ha en stor grupp elever (över 20) då blir grupperna mer anonyma.
- Lärare och assistenter som deltar ska få tydliga instruktioner. De ska inte leda samtalet, då finns risken att det tar för mycket plats i samtalet samt att eleverna anpassar sina svar utifrån den vuxna personen.
- Ställ inte för många frågor samtidigt till eleverna. Ställ istället följdfrågor till respektive grupp. Tänk ut på förväg vad för följdfrågor ni kan ställa till eleverna. Tänk på att de ska vara öppna följdfrågor och att inte ställa ledande frågor. Syftet är att hjälpa eleverna att bli så konkreta så möjligt. "Bättre skolmat har ni skrivit här, vad innebär det?".
- Ställ konkreta frågor som fokuserar på hur de har det och vad de gör i sin vardag. Sedan kan detta resultat länka till aktuell forskning. OBS. Att de unga själva ska konkretisera lösningar som just nu inte finns kan vara svårt.
- Den som leder samtalen måste vara van att jobba med ungdomar. Det är viktigt att skapa en trygg och öppen atmosfär och att samtalsledarna är vana att arbeta med detta. Det är även viktigt om exempelvis lärare inte är med under workshopen, då krävs det att samtalsledarna är trygga med att leda en elevgrupp.
- Den som leder samtalen måste vara insatt i processen från början till slut för att förstå frågorna. Dvs. Insatta i det statistiska resultatet från Liv och hälsa ung och medverka vid dialog med tjänstemän för att förstå vilka kunskapsluckor som det eftersöks svar på. Detta för att skapa en trygg och säker process.

3.3.3. Samtalsledarnas förhållningsätt:

- Säg inte emot orealistiska förslag från elever. Om du skjuter ner det så kan det hämma deras trygghet att öppna upp om realistiska förslag. Du kan istället utmana dem att bli så konkreta som möjligt. Exempelvis: "Kan du beskriva varför det är viktigt för dig?". Om det fortsatt är orealistiskt kan frågorna vara för vida för att eleverna ska kunna konkretisera det utifrån sin vardag. Det är även viktigt att komma ihåg att du som samtalsledare lätt kan se problem innan vi ser lösningar. Ta därför in tankarna från eleverna så får detta arbetas med vidare.

- Kom alltid ihåg det primära syftet med workshopen. Syftet är att få höra eleverna tankar. Det viktiga är inte att de ska hålla sig inom en fast ram, så länge det inte stör workshopen, så gör det inget om eleverna inte förhåller sig exakt som de ska i skolan.
- Kom ihåg att detta är en engångshändelse så workshopen behöver inte vara hållbar på lång sikt. Allt behöver inte vara rättvist och lärande. De kan få smita undan eller ta en extra chokladboll. Det viktiga är att de känner sig sedda och trygga för att delta.
- Låt eleverna sitta i gruppen som de är trygga med. Det behöver inte nödvändigtvis vara blandade grupper.
- Det viktiga är inte att eleverna svarar på frågorna. Om de vill uttrycka tankar och idéer som de anser är viktiga att ta upp, låt de göra det.
- Ta allt seriöst, även om det levereras som ett skämt eller på ett provokativt sätt. T.ex. "Vadå kan vi skriva vad vi vill, typ att vi hatar våra lärare haha?!". Det viktiga är att bemöta det med seriositet och acceptans. Detta kan i sin tur leda till mer seriösa idéer och tankar och att de faktiska utmaningar de upplever framkommer. Du kan exempelvis utmana eleverna genom att ställa frågan: "Okej då vet vi hur en dålig lärare är. Hur skulle ni säga att en bra lärare är? Vad gör den? Vad får den er att känna?"

3.3.4. Fortsatta utmaningar att ha i åtanke

- Killar kan ta mer plats i klassrummet dock i lägre utsträckning i gruppdiskussionerna. Under workshoparna har det allt ofta varit tjejerna som har skrivit ner och hållit igång diskussionen. Dels får tjejerna ta mer ansvar för killarna, dels så kan det vara svårare att få fram killarnas åsikter. Vissa killgrupper har svårt att "ta kommando" i diskussionerna. En lösning kan vara att komplettera med mindre fokusgrupper som är könsseparata specifikt för killar.
- Fokusgrupper kan vara en bättre metod framåt. Nackdelen är att man på förväg väljer ut vilka elever som kommer delta och inte får med bredden och därmed representation i resultatet. Dock så kan samtalsledaren vara med mer ordentligt för att kunna gå på djupet i frågor med hjälp av följdfrågor.

3.4. Presentera det kvalitativa resultatet

Efter ni har sammanställt alla anteckningar från elevdialogerna så är det dags att börja genomföra en enkel version av tematisk analys. Gör detta genom att sortera svaren efter fråga och sedan efter gemensamma temaområden för att skapa en struktur över materialet. Exakt hur mycket tid ni vill lägga på att analysera materialet beror på era förutsättningar. Det finns stöd för metoder när det kommer till kvalitativ analys, se exempel nedan:

- [Content Analysis Method and Examples | Columbia Public Health | Columbia University Mailman School of Public Health](#)
- [Lathund till kvalitativ analys | KVANTILA](#)

Presentera sedan det som har kommit in för de tjänstepersoner som har varit delaktig från början och för förtroendevalda om möjligheten finns.

Det upplägg som genomfördes under testperioden var en workshop för tjänstemän. De som deltar ska representera olika relevanta verksamhetsområden. Efter presentationen får medarbetarna diskutera konkreta insatser som kan bemöta det som dök upp från eleverna. Det kan vara mindre insatser så som förändringar i kostschema i skolan, till ändrade tider på fritidsaktiviteter för att anpassa till aktuella skolbussar med mera.

Kom ihåg att påminna deltagare att insatserna ska vara realistiska. Det är bättre att satsa på mindre förändringar som kommer ske. Inte stora satsningar som sedan försvinner när vardagens arbete fortsätter.

Därefter fick medarbetarna i uppgift att verkställa detta arbete i respektive verksamhet och återkoppla aktiviteternas status till samtalsledarna med syfte att kunna återkoppla till eleverna. Här är det väldigt viktigt att fortsätta att följa upp hur det går med att arbetet och att erbjuda stöttning. För att se till att de bra idéer som dök upp tidigare faktiskt blir till verklighet.

3.5. Återkoppla aktiviteter och resultat för elever.

Som sista steg i processen återkopplas de aktiviteter och insatser som har startats i samband med detta arbete tillbaka till eleverna. Tänk på att:

- Våga peka på det som inte skett, det är en del av processen.
- Inte blanda ihop andra förändringar som är kopplade till andra problem. Återkoppla endast insatser som är kopplade till elevdiskussionerna.
- Det viktiga är inte att det är många aktiviteter och att samtliga är färdigställda utan att eleverna få se att deras perspektiv arbetas vidare med.

När ni träffar eleverna rekommenderas följande upplägg:

- Genomför en presentation av vilka ni är och syftet med att ni är där
- Genomför en kort sammanfattning av Liv och hälsa ung och resultat av deras diskussioner
- Berätta därefter om vad som arbetas vidare med

När en kort inledning är genomförd, dela in eleverna i diskussionsgrupper. Låt eleverna diskutera ifall de förändringar som planerats är något de efterfrågar eller om de förväntade sig något annat. Närmare vad var bra och vad var mindre bra. Därefter kan ni fråga om några av eleverna vill dela sina tankar högt. Därefter kan en anonym enkät genomföras med syfte att få med samtliga perspektiv.

Återkoppla gärna elevernas reflektioner tillbaka till medarbetarna.

Var inte rädd för att fortsätta involvera ungdomar i arbetet, exempelvis via referensgrupper för att kontinuerligt få med målgruppens aktuella perspektiv.